

מעקב הומניטרי

ינואר 2012

צילום - דרור אטקס

בית המשפט העליון הישראלי מתיר בפסיקתו לחברות ישראליות פרטיות להחזיק בבעלותן ולהפעיל מחצבות בגדה המערבית. מחצבת נטוף-שפיר, ליד התנחלות נילי (נפת רמאללה).

סקירה כללית - ינואר

תוכן העניינים

פסיקת בית המשפט העליון הישראלי מבססת את האיסור המשפטי על איחוד משפחות.....3

חששות לנוכח יוזמות רשמיות למתן מעמד חוקי למאחזי התנחלות.....4

בית המשפט העליון הישראלי דוחה עתירה המערערת על החוקיות של מחצבות בבעלות ישראלית בגדה המערבית.....5

כעבור שלוש שנים: קורבנות "עופרת יצוקה" עדיין ממתנים לצדק.....7

יותר בהירות אבל שינויים מועטים במדיניות ישראל בנושא גישת סחורות לעזה.....8

הגבלות חמורות על תנועת בני אדם בין עזה לגדה המערבית.....9

מאז תחילת הכיבוש הישראלי של השטח הפלסטיני (שפ"כ), יכלו יחידים וארגונים לא ממשלתיים, פלסטינים וישראלים, לערער על החוקיות של המדיניות והנהגים הישראליים בשפ"כ בבית המשפט העליון. ברם, ההשפעה שנודעת להתערבויות של בית המשפט על פגיעותם של מי שחיים תחת הכיבוש שנויה במחלוקת. אך שמיתנו במידה מסוימת את ההשפעה השלילית של סוגי מדיניות מסוימים שמיישם הצבא הישראלי, רוב העתירות שהוגשו בעשורים האחרונים על ידי פלסטינים או בשמם נדחו. פרשנים וחוקרים ציינו גם את תרומתו של בית המשפט למתן הכשר חוקי לסוגי מדיניות המפרים את המשפט הבינלאומי, תרומה שהחריפה את פגיעותם של פלסטינים וביססה עוד יותר את הכיבוש. שתי פסיקות מרכזיות שניתנו החודש ובחודש שעבר נוגעות לחשש זה.

Scan it!
with QR reader App

החודש צוין יום השנה השלישי מאז סופה של מתקפת "עופרת יצוקה" הישראלית בעזה, שקורבנותיה הפלסטינים עדיין אינם יכולים לתבוע פיצויים על נזקי מלחמה באמצעות מערכת המשפט הישראלית. זאת כתוצאה מפרק הזמן הקצר הקבוע בחוק ההתיישנות הישראלי (שנתיים ממועד התקרית לכאורה), יחד עם הגבלות הגישה המונעות מתושבי עזה להיפגש עם עורכי דינם הישראלים. יתרה מכך, אף שישראל פתחה בחקירות מרובות לבדיקת פשעים לכאורה שביצעו כוחותיה במהלך המלחמה, "משכן של החקירות... עלול לפגוע באופן חמור ביעילותן, ולפיכך בסיכויים להשיג בסופו של דבר אחריותיות וצדק." גם רשויות החמאס בעזה לא ניהלו חקירות אמינות של מעשים שבוצעו במהלך מעשי האיבה.

למרות הליקויים שפורטו לעיל, במקרים מסוימים הקלה מערכת המשפט הישראלית, באמצעות חוק חופש המידע הישראלי, את הגישה למידע על סוגי מדיניות המיושמים בשפי"כ, שאלמלא כן לא היה זמין. מסמך ששוחרר החודש לפרסום באמצעות מנגנון זה גילה כי ההרשאה הישראלית למיזמים במימון בינלאומי בעזה ניתנת על בסיס שיקולים מדיניים, ולא דווקא שיקולים הומניטריים או הדרושים בדחיפות, ביניהם בתי ספר ומיזמי דיור, עדיין ממתנים לאישור ישראלי.

מסמך נוסף ששוחרר לפרסום מוקדם יותר באמצעות אותו מנגנון מפרט מהן הקטגוריות של בני אדם הזכאים להיתרי יציאה מעזה ולהיתרי כניסה לישראל או לגדה המערבית. עם זאת, קטגוריה אחת בולטת בהיעדרה - סטודנטים הרשומים ללימודים באוניברסיטאות בגדה המערבית. החודש ערערו חמש סטודנטיות מעזה בבית המשפט העליון הישראלי על הסירוב להתיר להן לנסוע לגדה המערבית ללימודי תואר שני. במסגרת משטר הגישה המיושם בעזה מאז ספטמבר 2000, תנועת בני אדם אל מחוץ לעזה אסורה ברובה. אף שהרשויות הישראליות אינן מביאות נימוקים ביטחוניים פרטניים ביחס לסטודנטיות המסוימות הללו, אותן רשויות סירבו להרשות להן להשלים את לימודיהן.

באחת הפסיקות דחה בית המשפט העליון הישראלי עתירה שערערה על החוקתיות של חוק שהתקבל ב-2003, ואסר על איחוד משפחות בין פלסטינים שהם אזרחים ותושבי קבע של ישראל לבין בני זוגם בשפי"כ. המצוקה שחוק זה יצר הינה משמעותית, במיוחד בכל האמור בפלסטינים מירושלים המזרחית. לרבים מהם לא נותרת ברירה אלא לחיות בנפרד ממשפחותיהם, או לעקור למקום אחר ולהסתכן באובדן תעודות הזהות הירושלמיות וזכויות התושבות שלהם. מספר גופים לזכויות אדם של האו"ם, לרבות הוועדה לזכויות אדם, כבר טענו כי חוק איחוד משפחת הישראלי אינו עולה בקנה אחד עם מחויבותיה של ישראל מתוקף חוק זכויות האדם הבינלאומי.

הפסיקה השנייה מאששת את החוקיות של מחצבות בכעלות ישראלית, שהוקמו בגדה המערבית מאז 1967. מחצבות אלו מעבירות 94 אחוזים מתוצרתן לישראל. בעקבות הפסיקה פרמו שמונה משפטנים ישראלים מובילים חוות דעת מומחים הטוענת כי עמדת בית המשפט "עומדת בסתירה חזיתית עם דיני הכיבוש, לאור לשונם, רוחם ותכליתם." לפחות חמש מהמחצבות הישראליות בגדה המערבית הן בכעלות התנחלויות או פועלות בתחומי התנחלויות, ותורמות באופן ישיר לקיימותן.

אף שהחוק ההומניטרי הבינלאומי אוסר מפורשות על הקמת התנחלויות, עד עתה סירב בית המשפט העליון לפסוק בדבר חוקיותה של מדיניות ההתנחלות הישראלית, בטענה כי זו סוגיה פוליטית מעיקרה. למרבה הפרדוקס, פסיקה יוצא דופן שניתנה ב-2011, והורתה על פינוי מאחז התנחלות (מגרון) משום שנבנה על אדמה בכעלות פרטית פלסטינית, הולידה שורה של יוזמות ממשלתיות ישראליות שמטרתן מתן "הכשר חוקי" לאחר מעשה למאחזים, במסגרת החקיקה הישראלית. מאחר שרבות מן היוזמות הללו היו כרוכות בהשתלטות בכוח על רכוש פלסטיני פרטי, סביר להניח שמתן ההכשר החוקי למאחזים רק יחזק את אווירת אי-הענישה השוררת כיום, ויעודד פריעת חוק נוספת מצד מתנחלים.

היעדר אחריותיות מתוקף החוק הינו גורם מעורר דאגה מרכזי גם ביחס לסוגיות אחרות בשפי"כ.

איחוד משפחות. תחת זאת, נשים שגילן יותר מ-25 וגברים שגילם יותר מ-35 יכולים להגיש בקשה להיתרים צבאיים זמניים בכדי להתגורר באופן חוקי עם בני/בנות זוגם בישראל או בירושלים המזרחית. בקשות להיתרים כאלה שמגישים מי שאינם עומדים בתנאי הגיל הללו יכולות להיות מאושרות, בהתבסס על "נימוקים הומניטריים חריגים", על ידי ועדה מיוחדת, שהוקמה לצורך זה. מאז החלה בעבודתה באמצע 2008, בדקה הוועדה יותר מ-600 בקשות, מהן אושרו 33.³

היועץ המשפטי לממשלת ישראל טען בבית המשפט כי מטרת החוק הינה למנוע ממפגעים אפשריים להשיג מעמד קבע חוקי בישראל. הצידוק לטבעו הגורף של החוק, שבמסגרתו נחשבים כל הפלסטינים לסיכונים ביטחוניים אפשריים, נומק בהיעדר האמצעים לנהל בדיקות ביטחוניות יעילות של כל מגיש בקשה.

על פי הנתונים של היועץ המשפטי לממשלה, בין 1994 ל-2008 נכנסו יותר מ-130,000 פלסטינים לישראל ולירושלים המזרחית, למטרת איחוד משפחות. מבין אלה, 54 בני אדם (או 0.04 אחוזים) היו מעורבים לכאורה במעשי טרור נגד ישראל, ומאלה רק שבעה (0.005 אחוזים) הועמדו למשפט והורשעו.⁴

אף שכל שופטי בית המשפט העליון הסכימו כי החוק פוגע בזכות לחיי משפחה, שהחוק הישראלי מגן עליו, מרביתם פסקו כי הסיכון האפשרי שמהווים מי שמגישים בקשה לאיחוד משפחות גובר על זכות זו. לעומת זאת, חמשת השופטים שהחזיקו בדעת מיעוט קבעו כי החוק אינו חוקתי. כמה מהשופטים בדעת המיעוט הדגישו את ההיבט המפלה של החוק. היבט זה קשור לעובדה כי אזרחים ותושבי קבע יהודיים בישראל רשאים לשאת כל אדם ממוצא יהודי החי במדינות זרות, לרבות "מדינת אויב", ולחיות יחד בישראל או בהתנחלות בגדה המערבית, לרבות ירושלים המזרחית. חוק השבות מקנה לבני אדם אלה באופן אוטומטי אזרחות ישראלית.

מספר ועדות איום לזכויות אדם בדקו את החוק ומצאו כי הוא אינו עולה בקנה אחד עם מחויבותיה של ישראל מתוקף חוק זכויות האדם הבינלאומי,

בנימה חיובית יותר, החודש, בפעם הראשונה מאז תחילת המצור, הורשו תוצרים לא-חקלאיים לצאת את עזה לשם תצוגה בתערוכת ריהוט בעמאן. התפתחות זו היא אמנם מעודדת, אבל התאוששות כלכלית אמיתית יכולה להתרחש רק אם תילוה אליה הסרה של האיסור המתמשך על יצוא לשוקי הגדה המערבית וישראל, שלפני המצור היו יותר מ-80 אחוזים מכלל היצוא מעזה.

בליבתו של משבר ההגנה הפוגע בשפ"כ מצוי אי-הציות למשפט הבינלאומי. חוסר כבוד כרוני זה הוליד שורה של השלכות הומניטאריות שליליות עבור האוכלוסייה הפלסטינית, לרבות שיעורים גבוהים שלא לצורך של אבטלה ועוני, גישה לקויה לשירותים, אי-ביטחון פיסי וסיכון לעקירה בכפייה. המדיניות הישראלית רבת השנים, המתירה לבית המשפט העליון הישראלי להעמיד את פעולותיה בשפ"כ לביקורת משפטית העניקה לפלסטינים דרך פעולה משפטית נוספת. אם יבטיח כי פסיקותיו דבקות בקפידה במשפט הבינלאומי, יכול בית המשפט להפחית את פגיעותה של האוכלוסייה האזרחית, הנושאת בעיקר העול של הכיבוש והסכסוך המתמשכים.

פסיקת בית המשפט העליון הישראלי מבססת את האיסור המשפטי על איחוד משפחות

ב-11 בינואר 2012, ברוב של 6 כנגד 5, דחה בית המשפט העליון הישראלי עתירה שהגישו מספר ארגונים ישראליים לזכויות אדם, ואשר ערערו בה על החוקתיות של חוק האזרחות והכניסה לישראל. החוק, שנחקק ב-2003 ומאז תוקן מספר פעמים, מטיל הגבלות ככדות על זכותם של פלסטינים שהם אזרחים ותושבי קבע ישראלים להשיג מעמד חוקי לבני/בנות זוגם מהשפ"כ או מ"מדינת אויב",⁵ בכדי שיוכלו להתגורר בישראל. החוק חל גם על ירושלים המזרחית הכבושה, שסופחה לישראל באופן חד-צדדי ב-1967, ובכך הוא פוגע גם בזכות תושביה הפלסטינים של העיר לאיחוד משפחות. רוב הפלסטינים הללו קיבלו מעמד של תושבי קבע (בניגוד לאזרחים) של מדינת ישראל.

החוק מבטל באופן גורף את זכאותם של בני זוג מן השפ"כ למעמד אזרח או תושב של ישראל לצורך

יזמות "מתן מעמד חוקי" שהרשויות הישראליות נקטו לאחרונה התמקדו במאחזים כאלה.

אחת היוזמות כרוכה בהעתקתם של מאחזים שנבנו על אדמה פרטית פלסטינית לאדמה ציבורית סמוכה (המכונה גם "אדמת מדינה"), בכפוף להסכמתם של המתנחלים האמורים. ההסכם הראשון הושג בשלהי דצמבר 2011, ונוגע למאחז באזור קלקיליה (רמת גלעד).⁹ הממשלה מנהלת מאמצים מתמשכים בכדי לקדם את התוכנית ולשכנע מתנחלים ממאחז מגרון, מן הגדולים שבמאחזים הנמצא באזור רמאללה, להיעתר להסכם דומה.¹⁰ זהו המאחז היחיד שבית המשפט העליון הישראלי הורה על פינויו, האמור להתבצע עד לסוף מרס 2012.

מאמצים אחרים, בהנהגת המנהל האזרחי הישראלי, מתמקדים במאחזים שנבנו על אדמה פלסטינית בבעלות פרטית שאינה רשומה במרשם המקרקעין. פרשנות של חוק הקרקעות העותמני משנת 1858, שהועבר בירושה מן החקיקה הירדנית, גורסת כי ניתן להכריז על אדמות אלה כ"אדמות מדינה" אם יימצא כי לא עובדו במשך יותר משלוש שנים רצופות. לאחר הכרזה כזו ניתן להנפיק תוכניות מתאר והיתרי בנייה. בכל האמור בשניים מן המאחזים (היובל וחרשה), ניסיונות אלה נוגדים התחייבויות קודמות שנתנה המדינה לבית המשפט העליון לפרקם.¹¹

מערכת יוזמות נוספת כרוכה בחקיקתה של חקיקה חדשה. זו כוללת, למשל, הצעת חוק הנמצאת כרגע בבדיקה וגורסת כי אם התנחלות נבנית על קרקע פרטית שבעליה אינם תובעים אותה חזרה בארבע השנים שלאחר הקמת ההתנחלות, לא תפונה ההתנחלות, אבל אפשר שהבעלים יהיו זכאים לפיצויים.¹²

לצד יוזמות אלו הרשו החודש הרשויות הישראליות מספר מבנים בשלושה מאחזים בנפות חברון (מצפה אביחי) וברמאללה (יישא ברכה ועוז ציון). בעקבות ההריסות פרצו עימותים אלימים בין מתנחלים לכוחות ישראלים, ואחריהן תקפו מתנחלים פלסטינים ורכושם. מתקפות כאלה הן חלק מאסטרטגיה מכוונת (המכונה אסטרטגיית "תג המחיר") שנועדה להרתיע את הרשויות הישראליות מפירוק מאחזים. במהלך חודש ינואר רשם המשרד

וזאת ממספר טעמים, ביניהם היותו הפרה של הזכות לחיי משפחה. הוועדות הללו, ביניהם מועצת האו"ם לזכויות אדם, קבעו כי על ישראל לבטל את החוק.⁵

המצוקה שיצר המצב הנוכחי הינה משמעותית, במיוחד בכל האמור בפלסטינים בירושלים המזרחית. אלה מהם העוקרים למקומות אחרים בשפ"כ או לחו"ל על מנת לחיות עם בני/בנות זוגם וילדיהם מסתכנים בשלילת תעודת הזהות הירושלמית שלהם והזכויות הנלוות אליה (חופש תנועה, ביטוח בריאות וביטוח לאומי). מי שבני/בנות זוגם בוחרים להגיש בקשה להיתרי מגורים זמניים בירושלים המזרחית, אם הם זכאים להם, חיים באי-ודאות תמידית ומתמודדים בסופו של דבר עם פערים בין פקיעתו של היתר אחד להנפקתו של היתר חדש. בעלי היתרים זמניים אינם זכאים לרישיון נהיגה, או לכיטוח בריאות ולכיטוח לאומי. החקיקה הישראלית שקיבלה לא מכבר את אישור בית המשפט מותרה למשפחות כאלה מעט מאוד ברירות ישימות, להוציא חיים בנפרד, חיים יחד באופן "בלתי חוקי" בירושלים המזרחית, או הסתכנות באובדן הגישה לירושלים המזרחית.⁶

חששות לנוכח יוזמות רשמיות למתן מעמד חוקי למאחזי התנחלות

החודש המשיכו הרשויות הישראליות לקדם שורה של יוזמות שמטרתן מתן "מעמד חוקי" מתוקף החקיקה הישראלית למאחזי התנחלויות. המאחזים הם התנחלויות לוויין קטנות שהוקמו מאז אמצע שנות התשעים בלא הרשאה רשמית, אבל במרבית המקרים בתמיכת מוסדות ישראלים ממלכתיים שונים.⁷ ככל ההתנחלויות הישראליות, גם המאחזים אינם חוקיים מתוקף החוק ההומניטרי הבינלאומי. בהקשר של מפת הדרכים משנת 2003, התחייבה ישראל לפרק את אותם מאחזים שנבנו מאז מרס 2001.⁸ ברם למעשה, עד עתה לא פונה שום מאחז התנחלות משמעותי.

נכון להיום קיימים כ-100 מאחזים, שרבים מהם ממוקמים בחלקם או במלואם על אדמה פלסטינית בבעלות פרטית, שמתנחלים השתלטו עליה בכוח.

לתועלתה של האוכלוסייה המקומית, ולהגביל את השימוש שהוא עושה במשאבים הטבעיים של השטח לטובת אוכלוסייה המקומית או לצרכים צבאיים דחופים בלבד. בתגובה ביסס בג"ץ את דחיית העתירה על מספר נימוקים, לרבות דחייה של הטיעונים המרכזיים של החוק ההומניטרי הבינלאומי שהוגשו בעתירה. בית המשפט לא התייחס לאף אחד מטיעוני העתירה הנוגעים לחוק זכויות האדם הבינלאומי.

בתגובה לפסיקה, פרסמו שמונה משפטנים ישראלים מובילים חוות דעת מומחים, שנכללה בבקשה אשר הוגשה לא מכבר לשימוע נוסף, ובה טענו כי פסיקת בג"ץ "עומדת בסתירה חזיתית עם דיני הכיבוש, לאור לשונם, רוחם ותכליתם."¹⁴ חוקרים אלה, יחד עם מבקרים אחרים של הפסיקה טוענים כי הפסיקה נוגדת גם פסיקות קודמות של בג"ץ.¹⁵

היבט חשוב של תופעה זו, שבג"ץ התעלם ממנו, הינו הקשר בין המחצבות הללו להתנחלויות. בג"ץ סרב מאז ומתמיד לפסוק בדבר חוקיותן של התנחלויות, בטענה כי זו סוגיה פוליטית מעיקרה.¹⁶ לפחות שלוש מ-10 המחצבות האמורות הן או בבעלות של התנחלות או פועלות בתוך התנחלות בגדה המערבית, ותורמות לקיימותן. המקרה הברור ביותר נוגע להתנחלות בית חגי, שההכנסות מן המחצבה - מהגדולות ביותר בגדה המערבית-מהוות 80 אחוזים מהכנסותיה.¹⁷ קיימות לפחות שתי מחצבות נוספות שהן או בבעלות התנחלויות או פועלות בתחום המוניציפאלי של התנחלות, ואשר לא צוינו בשמן בעתירה.¹⁸

לא זו בלבד שהתנחלויות אינן חוקיות מתוקף המשפט הבינלאומי, אלא שהן הסיבה לחלק ניכר מפגיעותם ההומניטרית של פלסטינים. מתקפות מתנחלים על פלסטינים ורכושם, הגוברות מאז 2009 ואילך, הן רק גורם אחד לפגיעות זו. החוק האזרחי הישראלי מיושם למעשה על כל המתנחלים וההתנחלויות ברחבי הגדה המערבית הכבושה, בעוד שעל פלסטינים חל החוק הצבאי הישראלי, למעט בירושלים המזרחית שסופחה רשמית לישראל. כתוצאה מכך אותה רשות מיישמת באותו שטח שתי מערכות משפטיות נפרדות ושתי מערכות זכויות

לתיאום עניינים הומניטריים (OCHA) סך של 18 מתקפות מתנחלים שהביאו לפגיעת פלסטינים או לנזק לרכוש פלסטיני. אחת המתקפות, שעל פי הדיווחים בוצעה על ידי מתנחלים חמושים המתגוררים במאחז ליד התנחלות יצהר (אחוזת שלהבת), היתה פשיטה על הכפר עסירה אל קיבליה, שבה נגרם נזק למאפייה ולכלי רכב (לרקע על ההשפעה השלילית של יצהר והמאחזים הצמודים אליה על הכפרים הסמוכים, ראו מפה להלן).

אכיפה בלתי מספקת של החוק והיעדר אחריותיות הם מאפייני מפתח שהתופעה של אלימות מתנחלים מושתתת עליהם. סביר להניח כי המאמצים המתמשכים להעניק מעמד חוקי למאחזי ההתנחלות, שנבנו תוך הפרה של המשפט הישראלי והבינלאומי ושהקמתם היתה כרוכה בהשתלטות על רכוש פרטי פלסטיני, יחזקו את אוירת אי-הענישה הקיימת ויעודדו אלימות נוספת.

בית המשפט העליון הישראלי דוחה עתירה המערערת על החוקיות של מחצבות בבעלות ישראלית בגדה המערבית

חמש מהמחצבות נמצאות בבעלות התנחלויות או מתופעלות על ידן

בשלהי דצמבר 2011 דחה בית המשפט העליון הישראלי, בשבתו כבית דין גבוה לצדק (בג"ץ), עתירה שהגיש ב-2009 ארגון זכויות האדם הישראלי "יש דין" ואשר ערערה על חוקיותן של מחצבות בבעלות ישראלית הפועלות בגדה המערבית הכבושה.¹³ בתגובה הגיש הארגון החודש לבג"ץ בקשה לשימוע נוסף, בפני חבר שופטים מורחב, וביקש הבהרות נוספות לפסיקה.

העתירה זיהתה 10 מחצבות שהוקמו לאחר תחילת הכיבוש הישראלי ב-1967. על פי נתונים שמסר המנהל האזרחי הישראלי לבית המשפט, 94 אחוזים מתוצרי המחצבות הללו נלקחים מהגדה המערבית לשימוש בישראל.

ארגון "יש דין" טען כי הפעלתן של המחצבות הללו מהווה הפרה של שורת תנאים בחוק ההומניטרי הבינלאומי ובחוק זכויות האדם הבינלאומי, ובמיוחד חובתו של כוח כובש לנהל את השטח הכבוש

כעבור שלוש שנים: קורבנות "עופרת יצוקה" עדיין ממתינים לצדק

החודש מלאו שלוש שנים לסופה של מתקפת "עופרת יצוקה" הישראלית בעזה. השפעותיה ההורסניות של המלחמה, שגבתה את חייהם של

נפרדות, תלוי במוצאו הלאומי של אדם, ומפלות פלסטינים לרעה. תפיסת אדמות לבניית התנחלויות והרחבתן העתידית הביאה לצמצום המרחב הזמין לפלסטינים לצורך שימור מחייתם ופיתוח של דיור מספיק, תשתית ושירותים בסיסיים.¹⁹

מקרה בוחן - אמל א-סמוני

במהלך המתקפה הצבאית הישראלית המכונה "עופרת יצוקה" נגד עזה, בשנת 2009, ב-4 בינואר 2009, הורו חיילים ישראלים ליותר מ-100 מבני חמולת א-סמוני להיכנס לבית בשכונת זייתון - מדרום מזרח לעיר עזה. כעבור יום נפגע בית המגורים מכגזי תותחים ותחמושת חיה ישראלים. עשרים ושבעה מבני חמולת א-סמוני נהרגו, בהם 11 ילדים ושש נשים, ו-35 אחרים נפצעו. עד ה-7 בינואר נאסר על נהגי אמבולנסים להיכנס לאזור ולפנות את הפצועים. בין הפצועים היתה אמל א-סמוני, שנפצעה מרסיסים. אביה ואחיה התאום עבדאללה היו בין ההרוגים.

אמל סובלת מנזק קבוע ומטראומה. "בכל רגע אני זוכרת את אחי ואבי ואיך הם נהרגו... היינו משפחה מאושרת. עכשיו אני לא מרגישה מאושרת יותר", אומרת אמל.

אמל לא איבדה רק את אביה ואחיה - גם בית המשפחה נהרס על ידי הצבא הישראלי. "במשך שנה גרנו אצל ההורים של אימא שלי, בשכונת שגייעיה בעזה. אחר כך גרנו שנה וחצי במחסן בן חדר אחד. לא היתה שם רצפה. בששת החודשים האחרונים אנחנו גרים במקום שבו היה הבית הישן שלנו. בגודלו הוא אפילו לא חצי מהבית הישן."

כרבים מבני חמולת א-סמוני האחרים, גם משפחתה של אמל נעזרת בקרובי משפחה החיים בשכונתם, ועדיין המשפחה נאבקת בקשיים כספיים. השיקום והשיבה לחיים בשכונת סמוני נמשכים, ואמל ממשיכה להיאבק בפציעותיה. הרסיסים התקועים במוחה גורמים לה כאבים עזים. אף שרופאים מקומיים אומרים שמסוכן מדי לנסות להוציאם, היא מקווה לנסוע לחו"ל בכדי לראות רופא. "אני רוצה שרופא אחר יבדוק את המצב שלי וינסה כל מה שניתן לעשות בכדי לשים קץ לכאבים שלי. אני לא רוצה לנסוע כשביל השעשוע, אלא לטיפול רפואי."

לכאבים הבלתי פוסקים נודעת השפעה קשה על מצב רוחה של אמל, יחסיה עם אחיה ואחיותיה והישגיה בלימודים. "כשכואב לי מאוד אני נעשית עצבנית וכעושה. כשאני עצובה אני הולכת לבית של דודתי לראות את הדודנים שלי, או שאני מכינה את הספרים שלי לבית הספר... לפני המלחמה הצטיינתי בלימודים. היום הציונים שלי כבר לא כל כך טובים". המורה אמרה לאימה שאמל אינה מסוגלת להתרכז ולהתמקד בכיתה. בסמסטר הנוכחי נכשלה אמל בשני נושאי לימוד. "כשאני מסתכלת בלוח העיניים שלי כואבות", אומרת אמל.

אני סובלת מכאבי ראש, עיניים ואוזניים בלתי פוסקים. בשלוש השנים האחרונות אני סובלת מדימומים מן האף. אני עדיין יכולה להרגיש כרסיסים זזים בתוך מוחי.

אמל א-סמוני, בת 11.

אף שבאוקטובר 2010 הורה הפרקליט הצבאי הראשי (פצ"ר) לפתוח בחקירה פלילית של המתקפה שהתרחשה ב-5 בינואר 2009, תוצאותיה של חקירה זו טרם התקבלו והמקרה תלוי ועומד.

המידע למקרה בוחן זה התקבל מהמרכז הפלסטיני לזכויות אדם

קרוב ל-1,400 הרוגים פלסטינים, רובם אזרחים, והביאה להרס של אלפי בתים, מורגשות עד היום. צוות בדיקה של האו"ם (ועדת גולדסטון) מצא ראיות לכך ששני הצדדים ביצעו הפרות חמורות של החוק ההומניטרי וחוק זכויות האדם, והמליץ על ניהול חקירות אמיתיות.

ברם, אף שישראל פתחה בעשרות חקירות פליליות, עד עתה הוגשו אישומים נגד ארבעה חיילים בלבד. כפי שקבעה ועדת המומחים שמונתה לעקוב אחר חקירתן של סוגיות שזוהו על ידי צוות הבדיקה של האו"ם, אורכן ומשכן של החקירות המתמשכות הבודקות האשמות בהתנהגות בלתי הולמת "עלולים לפגוע קשות ביעילותן, ולפיכך בסיכויים להביא בסופו של דבר לאחריותיות ולצדק". יתרה מכך, לדברי הוועדה, לא הוקם מנגנון שיחקור "את מי שהגו, תכננו, הורו ופיקחו על מבצע 'עופרת יצוקה'". גם חמאס לא קיים חקירות אמיתיות כלשהן.²⁰

מן הקורבנות הפלסטיניים של מבצע "עופרת יצוקה" נשללה הזכות לדרוש פיצויים באמצעות מערכת המשפט הישראלית. בעקבות תיקון, שאומץ בשנת 2002, לחוק הנזיקין האזרחיים, התקופה שבמהלכה רשאי תושב השפ"כ לתבוע נזיקין מן המדינה (חוק ההתיישנות) קוצרה משבע שנים לשנתיים מהתרחשות הנזק לכאורה. בשל ההגבלות החמורות המונעות מתושבי עזה להיפגש עם עורכי דינם הישראלים בכדי לאמוד ראיות ולהכין תביעות, לא יכלו מרבית הקורבנות לעמוד במועד תפוגה כה קצר.

יותר בהירות אבל שינויים מועטים במדיניות ישראל בנושא גישת סחורות לעזה

מסמכים חדשים של משרד מתאם פעולות הממשלה בשטחים שוחררו לפרסום; מעבר קרני פורק

הליך האישור של משרד מתאם פעולות הממשלה בשטחים לכניסת חומרים מוגבלים לעזה

בעקבות עתירה שהגיש "גישה", הארגון הישראלי הלא ממשלתי לזכויות אדם, מתוקף חוק חופש המידע, שחררו הרשויות הישראליות החודש שורה של מסמכים המבהירים את הקווים המנחים למדיניות

ויסות הכניסה והיציאה של סחורות אל רצועת עזה וממנה. אחד המסמכים נדרש לנהלים החלים על ארגונים בינלאומיים ביישום מיזמים המצריכים יבוא חומרים המוגדרים כפריטים "בעלי שימוש כפול". על פי המסמכים הללו, מיישם המיזם אמור לקבל תגובה על בקשת המיזם שלו תוך חודשיים. ברם, מרגע שמיזם כלשהו מאושר, הוא אינו משוחרר מיידית ליישום המיישמת, אלא מוחזק ב"מאגר" מיזמים המיועדים לשחרור, "מעת לעת ובמתכוון במטרה לשמר רציפות ולגיטימציה של המדיניות הישראלית ביחס לרצועת עזה."²¹

על פי הנתונים העכשוויים על בקשות תלויות ועומדות לאישור מיזמים שהגישו סוכנויות או"ם, ייתכן שב"מאגר" מוחזקים כ-45 מיזמים, לרבות בנייתם של בתי ספר הדרושים בדחיפות, וכן מיזמי מים ותברואה בשווי מאות מיליוני דולרים. נוהל זה נוגד את מחויבותיה של ישראל מתוקף החוק ההומניטרי הבינלאומי, המציין מפורשות כי מדינות יכולות להגביל גישה לסיוע ולעזרה רק בשל "צרכים צבאיים הכרחיים", בניגוד למקרה זה, שבו ההגבלות נובעות משיקולים פוליטיים.

קיבולתו של מעבר כרם שלום הורחבה לאחרונה וכעת יכול המעבר לטפל בעד 450 מטעני יבוא ויצוא מדי יום. בשל ההגבלות הישראליות המתמשכות על יצוא ויבוא, יחד עם המספר המוגבל של מיזמים בינלאומיים הזוכים לאישור, קיבולת זו אינה מנוצלת כיום במלואה, כשהחודש עברו במעבר מעט יותר מ-220 מטענים ביום. ברם, אם יוסרו ההגבלות על יצוא ויבוא והמיזמים התלויים ועומדים יאושרו, לא יעמוד מעבר כרם שלום בכיקוש.

פירוק מעבר קרני

הסיכויים לחידוש מעבר סחורות באמצעות מעברים נוספים אל עזה פחתו השבוע, כשכוחות ישראליים סיימו לפרק את מעבר קרני. ההריסה החלה בעברו העזתי של המעבר, בשלהי 2011, בפינוי של שטח במרחק עד 300 מטרים מהגדר המפרידה בין רצועת עזה לישראל. החודש יישרו כוחות ישראליים את כל המבנים מעברו הישראלי של המעבר, אף שמעמדו של הציוד במעבר נותר לא ברור.

עסק בעזה, לא ייצגו מכירות של ממש אלא הוצגו בתערוכת רהיטים בעמאן. אלה היו מוצאי היצוא הלא-חקלאיים הראשונים שיצאו את עזה מאז תחילת המצור שהטילה ישראל על עזה, ביוני 2007. זאת יותר משנה אחרי הודעתה של ישראל כי "תאיץ את הגדלת היצוא מרצועת עזה", וראשית כול יצוא של מוצרים חקלאיים, ריהוט ומוצרי טקסטיל לשווקים בינלאומיים.

זהו אמנם צעד חיובי, אך התאוששות כלכלית אמיתית יכולה להתרחש רק אם תילוה אליו הסרה של האיסור המוחלט כמעט על יצוא לגדה המערבית ולשווקים זרים, שקודם להטלת המצור היוו יותר מ-80 אחוזים מסך היצוא העזתי.

הכלכלה בעזה הרוסה אחרי ארבע וחצי שנים של מצור, אחד הגורמים העיקריים שבבסיס המצב ההומניטרי המערער והרמות המתמשכות של תלות בסיוע הומניטרי. נכון לעכשיו יותר מ-75 אחוזים מאוכלוסיית עזה נסמכים על סיוע בינלאומי.

הגבלות חמורות על תנועת בני אדם בין עזה לגדה המערבית

שיפור בגישה של סגל או"ם מקומי

החודש עתרארגון זכויות האדם הישראלי "גישה" לבית המשפט העליון הישראלי בשם חמש נשים מרצועת עזה, וערער על סירובן של הרשויות הישראליות להתיר להן לנסוע לגדה המערבית כדי להשלים את לימודיהן לתואר שני. ארבע מן הנשים, כיום בשנות הארבעים לחייהן, נאלצו לקטוע את לימודיהן בשנת 2000, עם פרוץ האינתיפאדה הראשונה ולאחריה הביטול על ידי ישראל של כל היתרי הנסיעה בין עזה לגדה המערבית. כל הארבע נושאות משרות שונות בארגוני חברה אזרחית המקדמים זכויות נשים. באף אחד מחמשת המקרים לא הביאו הרשויות הישראליות נימוקים ביטחוניים פרטניים.

במסגרת משטר הגישה המיושם מאז ספטמבר 2000 אסורה תנועת בני אדם אל מחוץ לעזה, למעט כאשר האדם עומד בקריטריונים שקבעה ישראל למתן היתר חריג. מסמך רשמי שפורסם לאחרונה בעקבות עתירה מתוקף חוק חופש המידע מונה

מעבר קרני היה מאז ומתמיד מעבר המטענים העיקרי אל תוך עזה. על פי הסכם התנועה והגישה מנובמבר 2005, עד לאמצע שנת 2006 היו עד 400 משאיות יצוא אמורות לעבור במעבר מדי יום, ובכדי לעמוד ביעד זה השקיעה הקהילה הבינלאומית מיליוני דולרים בציווד ובשיפור תשתיות. עם הטלת המצור, ביוני 2007, סגרה ישראל את המעבר באופן חד-צדדי, למעט רצועת מסוע שפעלה יומיים בשבוע ושימשה להעברת חצץ וחיטה עד מרס 2011, ואז נסגרה. סגירת המסוע בקרני באה בעקבות סגירתם של שני מעברים נוספים אל עזה, נחל עוז וסופה, בינואר 2010 ובאפריל 2011 בהתאמה. אחרי סגירות המעברים, כל התנועה של מטענים אל רצועת החוף וממנה מוגבלת כיום למעבר כרם שלום, בגבול הדרום-מזרחי בין עזה, ישראל ומצרים. עם ההכרזה על ההקלות במצור, ביוני 2010, התחייבה ישראל לפתוח מעברי יבשה נוספים כמתחייב מהביקוש, כל עוד ייענו הצרכים הביטחוניים. הריסתו של מעבר קרני, מעבר המטענים הגדול הנוסף היחיד אל עזה, מגבילה קשות את היכולת לעשות כן.²²

הריסתו של מעבר קרני והגבלת כל גישת הסחורות לנקודת מעבר יחידה מעוררות מספר חששות. מרחק הנסיעה הגדול יותר למעבר כרם שלום והנהלים המסורבלים במעבר עצמו העלו את עלויות התפעול הן לגורמים ההומניטריים והן לגורמים הפרטיים הנאלצים להשתמש במעבר. חשוב מכך, אם השאיפה הינה לבטל את הצורך בסחר הנובע מפעילות במנהרות, הרי שלמעבר כרם שלום, העורק היחיד להבאת סחורות לעזה, אין כשלעצמו קיבולת מספקת לענות על צרכי האוכלוסייה בעזה, ואם ייסגר באופן בלתי צפוי (דבר שהסבירות לו גבוהה לאור המצב הביטחוני הלא יציב ומוכנותה של ישראל לעשות כן בעבר), הדבר עלול לסכן עוד יותר את המצב ההומניטרי הפגיע ממילא ברצועת עזה.

היצוא הלא-חקלאי הראשון זה חמש שנים

ב-22 בינואר יצא את עזה דרך מעבר כרם שלום מטען אחד ובו 15 מצעי רהיטים, שהועבר לירדן דרך מעבר המלך חוסיין (גשר אלנבי) בגדה המערבית. הסחורות, שנשלחו על ידי שישה בתי

בכ-34 אחוזים מאשר בחמשת החודשים הראשונים של 2010 (לפני הקלת המצור), הרי שמספר זה אינו אלא חלק מזערי מן הנתון המקביל קודם לפרוץ האינתיפאדה השנייה, בספטמבר 2000.

באשר לסגל מקומי של האו"ם, אף שהשיעור הכולל של אישור היתרים ליציאה מעזה או לכניסה אליה (שהגישו עובדים מן הגדה המערבית) לא השתנה בין 2010 ל-2011 (72 אחוזים בקירוב), במספר המוחלט של היתרים שניתנו הייתה עלייה של 26 אחוזים: מ-436 ל-585 היתרים בהתאמה. עלייה זו הינה תוצאה של עלייה כוללת במספר הבקשות. העלייה המשמעותית ביותר נוגעת להיתרים עבור אנשי סגל פלסטינים של האו"ם, המחזיקים בתעודות זהות של הגדה המערבית וירושלים ומבקשים להיכנס לעזה: ב-2010 אושרו רק 27 מתוך 48 היתרים (56 אחוזים), בעוד שב-2011 אושרו 146 מתוך 198 היתרים (74 אחוזים).

16 קטגוריות של בני אדם הזכאים להיתרים לצאת את עזה ולהיכנס לישראל או לגדה המערבית. אלו כוללות, בין היתר, מטופלים הזקוקים לטיפול מציל חיים, סוחרים, קרובים מדרגה ראשונה של חולים קשים, עיתונאים וסגל של ארגונים בינלאומיים. עם זאת, סטודנטים הרשומים ללימודים באוניברסיטאות בגדה המערבית אינם כלולים ברשימה.

הליך הגשת הבקשה להיתר הינו ממושך, מפרך והצלחתו אינה ודאית. בקשות שמגישים בני אדם העומדים בקריטריונים הנקובים יכולות להידחות מנימוקים ביטחוניים. נטל ההוכחה מוטל תמיד על הפרט, ולעיתים קרובות מצריך מעקב ממושך ויקר, כשהבקשה הראשונית נדחית.

על פי ההכרזה מיוני 2010 בדבר הקלת המצור, ישראל "תייעל" את מדיניות מתן ההיתרים שלה בכל האמור בתנועת בני אדם למטרות הומניטאריות וייתשקול דרכים נוספות להקלי" תנועה כזו. למעשה, אף שב-2011 היה הנפח הממוצע של נוסעים גבוה

1. מועצת האו"ם לזכויות אדם, דוח ועדה של מומחים עצמאיים לחוק ההומניטרי ולחוק זכויות האדם הבינלאומיים, שהוקמה בעקבות החלטה 13/9 של המועצה, ה-18 במרס 2011.
2. "מדינות אויב" כוללות את סוריה, לבנון, עיראק ואיראן.
3. ראו בג"ץ 466/7, גלאון ואחרים נגד שר הפנים ואחרים, דעת השופט לוי, פסקה 7.
4. עלון החדשות של "עדאלה", ינואר 2012.
5. ראו למשל מסקנות הסיכום של הוועדה לזכויות אדם, ישראל, ה-21 באוגוסט 2003.
6. ראו מקרה בוחן "איחוד משפחות הוקפא", המשדר לתיאום עניינים הומניטריים, "ירושלים המזרחית: סוגיות הומניטאריות מעוררות דאגה", מרס 2011, עמי 20-21.
7. ראו "חוות דעת בעניין מאחזים בלתי מורשים", המכונה "דוח ששון" על שם מחברתו, עו"ד טליה ששון, 2005.
8. ראו "מפת דרכים מבוססת ביצועים למימוש פיתרון קבע של שתי מדינות לסכסוך הישראלי-פלסטיני", "התנחלויות", ה-30 באפריל 2003.
9. חיים לוינסון, "הישג תקדימי לימין: המדינה תלבין מאחז שקם בלי תמיכתה", "הארץ", 29.11.2011.
10. ראו ברק רביד, "מתנחלי מגרון נגד נתניהו: 'לא נתפנה'", "הארץ", 23.1.2012.
11. חיים לוינסון, "המדינה שוב תעכב הריסת מבנים במאחזים היובל וחרשה. הפרקליטות לבג"ץ: בכוונתנו לבחון את סטטוס הקרקעות כדי לברר אם מדובר באדמות מדינה.", "הארץ", 11.1.2010.
12. יהונתן ליס, "חוק המאחזים עשוי להגיע לכנסת, חרף התנגדות הממשלה", 29.1.2012. <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.1628467>
13. בג"ץ 2164/09 "יש דין - מתנדבים למען זכויות אדם" ואחרים נגד מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית ואחרים, ה-26 בדצמבר 2011.
14. חוות דעת מומחים (תקציר מנהלים), שהוגשה בצירוף לבקשה לדיון בהרכב מורחב בעתירת בג"ץ 2164/09, עמי 11. את התקציר ניתן לקרוא באתר "יש דין", <http://www.yesh-din.org>.
15. ראו למשל "בצלם", "ביזה בהכשר בג"ץ: המחצבות הישראליות בגדה המערבית", ה-16 בינואר 2012.
16. ראו בג"ץ 4481/91, ברגיל ואחרים נגד ממשל ישראל ואחרים.
17. שי פוגלמן, "תושבי ההתנחלות בית חגי מתפרנסים ממחצבה בלי לעבוד בה", "הארץ", ה-3 בספטמבר 2010.
18. אלו מחצבת נירן בכקעת הירדן ומחצבת ביתר עילית.
19. ראו המשדר לתיאום עניינים הומניטריים בשפי"כ, דף נתונים, "השפעתה ההומניטרית של מדיניות ההתנחלות הישראלית", ינואר 2012.
20. מועצת האו"ם לזכויות אדם, דוח ועדה של מומחים עצמאיים לחוק ההומניטרי ולחוק זכויות האדם הבינלאומיים, שהוקמה בעקבות החלטה 13/9 של המועצה, ה-18 במרס
21. ראו "גישה", http://www.gisha.org/item.asp?lang_he&id=he&p_id=1505
22. "הצהרת משרד ראש הממשלה בעקבות ישיבת הקבינט הביטחוני הישראלי", משרד החוץ הישראלי, ה-20 ביוני 2010.

ברשימה המפורטת לעיל ארגוני וסוכנויות או"ם וארגונים הומניטריים מקומיים ובינלאומיים המשתתפים בקבוצות עבודה מגזרית ומספקים בעקבות מידע עבור דו"ח המעקב ההומניטארי:

United Nations Children's Fund (UNICEF), United Nations Development Programme (UNDP), United Nations Development Fund for Women (UNIFEM), United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO), United Nations Food and Agricultural Organization (FAO), United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), United Nations Office for the High Commissioner of Human Rights (OHCHR), United Nations Population Fund (UNFPA), United Nations Relief and Works Agency for

Palestine Refugees in the Near East (UNRWA), United Nations Special Coordinator for the Middle East Peace Process (UNSCO), World Food Programme (WFP), World Health Organization (WHO), Al Haq, Badil, Save the Children (UK), Defence for Children International – Palestine Section (DCI-PS), Oxfam GB, Palestine Hydrology Group (PHG), Campaign for the Right to Enter, ACF-E, AAA, ACP, ACAD, and members of the Temporary International Mechanism (TIM).

*לפרטים ולמידע נוסף פנו אל יחזקאל ליין, דוא"ל: lein@un.org טל: 02-5829962

הנוסח המחייב הוא הדוח המלא בשפה האנגלית; לקריאתו פנו לאתר OCHA:

http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_the_humanitarian_monitor_2012_02_16_english.pdf

טבלאות עם נתונים מפורטים על מדדי הגנה ניתן לקרוא בדוח בשפה האנגלית,

http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_the_humanitarian_monitor_2012_02_16_english.pdf